

num). Περί αὐτεξουσίαν καὶ ὑπεξουσίαν.—Περί υφιοθεσίαν καὶ χειραφετήσεων καὶ ἄλλων τρόπων δι' ὧν λύεται ἡ πατρικὴ ἐξουσία.

Ἐκαστον τευχὸς τιμᾶται δραχμῇς.

— Ἦρξαντο αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι εἰς τὴν πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου πλατεῖαν πρὸς οἰκοδομήσιν τῆς Βαλλιανείου βιβλιοθήκης.

— Ἡ ἐν Σμύρνῃ ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης «Ὁμηρος» πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ φιλολογικοῦ αὐτῆς σκοποῦ ἀπεφάσισε τὴν ἐκδόσιν ἐτησίου περιοδικοῦ συγγράμματος ἐν εἴδει ἡμερολογίου τῇ συνεργασίᾳ ἐγκρίτων λογίων. Τοῦ συγγράμματος τούτου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ροδῶν» ἐξεδόθη ἤδη τὸ Α' τευχὸς, εἰς τόμον ὀγκωδὴ ἐκ σελίδων 233, περιέχον πολλὰς καὶ ἀξιολογὰς πραγματείας καὶ ποιήματα. Τιμὴ αὐτοῦ φράγκα 5.

— Ἐξεδόθη εἰς τευχὸς ὁ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ὁδησσῷ Ἑλληνικῆς Ἑμπορικῆς Σχολῆς κ. Αυσάνδρου Γ. Χ. Κώσφα ἀπαγγελθεὶς λόγος ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπετείου ἑορτῆς αὐτῆς. Εἶνε σαφὴς καὶ λεπτομερὴς ἐκθεσις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Σχολῆς, εἰς ἣν ἐν τέλει προσήρτηται καὶ στατιστικὸς πίναξ τῶν εἰς τὴν Σχολὴν φοιτησάντων μαθητῶν ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1886. Κατὰ τὸν πίνακα τούτων εἰς τὴν Σχολὴν ἐπρόσθεσαν τῷ 1879 μαθηταὶ 208, τῷ 1880 μαθηταὶ 268, τῷ 1881 μαθηταὶ 291, τῷ 1882 μαθηταὶ 335, τῷ 1883 344, τῷ 1884 351 καὶ τῷ 1885-1886 μαθηταὶ 355. Ἐκ τούτων ἱκανοὶ ἦσαν ἀλλοεθνεῖς, ἤτοι Ρῶσσοι, Βούλγαροι, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ Ἴταλοί.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ο ΣΠΑΝΕΑΣ

Ἐν τῷ Recueil de travaux publiés par l'école des hautes études (Section des sciences historiques et philologiques), en mémoire de son président Leon Renier, ὁ Κύριος Ἰωάννης Ψυχάρης, καθηγητὴς ἐν τῇ εἰρημένῃ Σχολῇ, ἐδοκίμασε μελέτην περὶ τοῦ ποιήματος τοῦ Σπανέα ἢ εἰς Σπανέας (Poème à Spaneas, σελ. 262-283). Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἐρευνᾷ τὰ τῶν διαφόρων ἐκδόσεων τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου μνημείου τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσης, τὰς μεταξὺ τούτων διαφορὰς καὶ παραλλαγὰς, τὰ περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τὰ περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔγραψεν. Ἐλαβε δὲ ἀφορμὴν εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐκ νέας δημοσιεύσεως τοῦ ποιήματος τούτου ὑπὸ τοῦ κ. Legrand ἐκ χειρογράφου ἀναγομένου εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἀξία τοῦ γλωσσικοῦ τούτου μνημείου, ὅπερ εἶνε γνωστὸν ἡμῖν ἐξ ἄλλου χειρογράφου τῆς ἐν Παρισίῳ βιβλιοθήκης, δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Δ. Ι. Μαυροβρύδου τῷ 1866 ἐν τῇ Ἑκλογῇ μνημείων τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς γλώσσης.

Τῆς μελέτης ταύτης τοῦ κ. Ψυχάρη χάριν τὸν παρ' ἡμῖν φιλολογούντων δίδωμεν συντομωτάτην ἀνάλυσιν.

Ἡ ἀξία τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Legrand δημοσιευθέντος ποιήματος ὑπὸ ἔποψιν γραμματικὴν εἶνε ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ποιήματος, ἐν ᾧ ὑπάρχει κράμα αὐθαίρετον καὶ μακαρονικὸν ἀρχαίων γραμματικῶν τύπων καὶ νέων, ἀλλὰ περὶ ποιήματος γεγραμμένου ἐν τῇ καθαρευούσῃ γλώσσῃ τῶν χρόνων του, παραλλάσσον μόνον τῆς ὁμιλουμένης τὸσον ὅσον ἡ γραφομένη ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις παραλλάσσει τῆς ὁμιλουμένης.

Τὸ παραινενικὸν ποίημα τοῦ Σπανέα εἶνε παράφρασις τοῦ πρὸς Δημόνικον λόγου τοῦ Ἰσοκράτους. Ἄλλ' οὐ πρὸς τῆς δὲν μιμεῖται πιθανοῦς μόνον τὸν Ἰσοκράτην, δὲν δανεῖται ἀπαρ' αὐτοῦ οὕτε εἰδικὰς ἐκφράσεις, οὐδὲ ἀντικειμένου, σπουδάζει μόνον νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον, καὶ καταστήσῃ καταληπτὸν εἰς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ. Ἐχει δὲ τοῦτο τὸ τελευταῖον καὶ ἑτέραν σημασίαν, δίδουσαν νέαν σπουδαίωτην εἰς τὸ ποίημα, ὅτι δῆλα δὴ περὶ τὴν ΙΑ' ἢ ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα ἐν Ἀνατολῇ ὁ Ἰσοκράτης δὲν ἀντεγράφει μόνον, ἀλλὰ καὶ κατενοεῖτο καὶ ἀνεγίνωσκετο, ἐπίσης δὲ ὅτι εἶχεν ἀνάγκην διὰ τοὺς πολλοὺς ἀναγνώστας μεταφράσεως· ἄξιον δὲ καὶ ἀναγραφῆς τὸ ὅτι ἐν κειμένῳ γραπτῷ τῆς κοινῆς διαλέκτου ἀνευρίσκωμεν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους τὸ ζωοποιὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος.

Ἀντιβολὴ μεταξὺ τοῦ κειμένου τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ ποιήματος τοῦ Σπανέα μόνον δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὴν ὀρθὴν βάσιν μελέτης κριτικῆς τοῦ ποιήματος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑπαρχούσας ἐκδόσεις· ὥσαυτως αὕτη δύναται νὰ καταδείξῃ τίς ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν κατὰ χρόνον κατὰτάξιν τῶν διαφόρων ἐκδόσεων καὶ χειρογράφων. Τοῦτο δὲ πράττει ὁ κ. Ψυχάρης ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς διαφορὰς ἐκδόσεις τοῦ ποιήματος καὶ ἀνέκδοτα ἐπὶ τούτου χειρόγραφα. Ἐχει δὲ τὸ ποίημα τούτο διαφόρους ἐκδόσεις ὑπὸ ἄλλοιαν ἐκάστη ἐπιγραφὴν: «Ὁ Σπανέας» ἐν τῇ ἐκδόσει Μαυροβρύδου· «Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ποίημα παραινενικόν» ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ W. Wagner, Carmina graeca medii aevi. Poème à Spaneas σημειοὶ δὲ Legrand.—Ἰδιόσκαλῃ παραινενικῇ παρὰ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ καλουμένου Σπανέα», ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἑνστιᾶς. Ἐτέρα χειρόγραφα φέρουσιν ἄλλας ἐπιγραφὰς, ἐν αἷς τὸ τῆς Ὁξφόρδης: «Τοῦ σοφοτάτου κυροῦ ἄρχοντος τοῦ σπανοῦ λόγος φρονημάτων καὶ παραγγελίας πρὸς τὸν αὐτοῦ ὄν». Σημειοὶ δ' ὁ κ. Ψυχάρης καὶ ἑτέρα δύο χειρόγραφα, ὧν δὲν ἔλαβεν ἔτι πλήρη γνώσιν. Τὸ ἐν τούτων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Κου Σ. Λαμπρῶ ἐν τῇ Collection de romans Grecs, σελ. XC, ὑπάρχον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τῆς Grotta Ferrata, τὸ ἑτερον δ' ἐν τῇ Borbonica τῆς Νεαπόλεως, ὅπερ ὁ κ. Legrand ὑπέδειξεν αὐτῷ, ὁ δὲ κ. Σάβας περὶ τούτου ἀπέστειλεν ἀνακρινώσεως τινάς.

Πίστας ταύτας τὰς ἐκδόσεις ὁ κ. Ψυχάρης θεωρεῖ ἀνεπαρκεῖς ἐπὶ πρὸς μελέτην κριτικὴν τοῦ Σπανέα· οὐχ ἥττον ἐπιλαμβάνεται τοῦ ἔργου ἑκὼν βάσιν, ὡς πρὸς τὴν ἐκείνου τοῦ Ἰσοκράτους, εἰνα κρίνῃ περὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου. Παραβάλλων δὲ πρὸς τὸ κείμενον τούτου ἑκάστην τῶν διαφόρων ποιημάτων, ὧν ἀναλίσκει κατὰ στίχους τὸ περιεχόμενον, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀρχικώτατα ποιήματα προσελθόντα ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς εἶνε τὰ ὑπὸ Legrand καὶ Wagner ἐκδοθέντα, τὰ τῶν λοιπῶν δ' ἐκδόσεων εἶνε λογοκλοπιαὶ ἀλλεπάλληλοι τούτων, ἀπομακρυνόμεναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τῆς κυρίας ἀρχικῆς πηγῆς.

Τίς ὁ Σπανέας οὗτος δὲν δύναται νὰ γνωσθῇ ἐκ τῶν γνωστών ἄχρι τούδε ποιημάτων· ἂν δῆλα δὲ εἶνε οὗτος ὁ ποιητής, ἢ εἰς τούτον ἀποτείνεται παρ' ἄλλου τὸ παραινενικὸν ποίημα. Ὑπέλαβόν τινες ὅτι ὁ Σπανέας οὗτος εἶνε αὐτὸς ὁ Ἀλέξιος Α. Κομνηνὸς ἢ ἑτερός τις τῶν εὐγενέων τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύεται ἱστορικῶς. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ ποίημα τὸ παραινενικὸν τοῦ Σπανέα ἐνυκαλοφῶρε χρόνον τινα ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὁ Σπανέας ἐαυτὶς τε, ἀγνωστὸν ἐπὶ τίνι λόγῳ, μετ' αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ ποιήματος ὁ κ. Ψυχάρης γράφει ὅτι ἡ πρώτη σύνθεσις τούτου (καὶ ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὸ ὑπὸ τοῦ Legrand ἐκδοθέν) εἶνε προγενεστέρη τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Ἴνα δὲ ἀποδοθῇ τὸ ποίημα εἰς τὸν Ἀλέξιον Α. Κομνηνὸν θὰ ὑπῆρχε σχέσις τις πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ ἐγρᾶφῃ ἴσως χρόνος τούτου. Ὁ Ἀλέξιος ἀπέθωκε τῷ 1118, ὅθεν τὸ ποίημα δύναται νὰ κατέλθῃ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος. Ὑπὲρ τῆς χρονολογίας δὲ ταύτης μαρτυρεῖ καὶ ἡ λέξις τοῦ ποιήματος. Ἀλλ' ὁ κ. Ψυχάρης δὲν ἐπιμένει εἰς τὸ τελευταῖον τούτου· διότι τὸ ζήτημα πρέπει νὰ ἐξετασθῇ κατ' ἴδιαν, ἀλλὰ παρατηρεῖ ὅτι ἡ λέξις τοῦ Σπανέα εἶνε προγενεστέρη τοῦ ποιήματος τοῦ Πτωχοπροδρόμου (ΙΒ' ἑκατ. περὶ τὰ μέσα) κατὰ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα. Μονογραφία γραμματικὴ τοῦ ποιήματος τούτου ἐπιθυμητὸν θὰ ἦτο νὰ ἐγράφετο, διότι ἔχει διὰ τὴν σπουδὴν τῆς νεοελληνικῆς τὴν αὐτὴν ἀξίαν τὴν ὅποιαν ἡ Cantilène de Sainte Eulalie διὰ τὴν γαλλικὴν, διότι ἐν αὐτῷ τῷ ποιήματι καταφαίνεται ὅποια τις ἦτο ἡ ἐλληνικὴ κατὰ τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα, ἀποσταμένη ἐξ ἴσου τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας, καὶ οὕσα οἰονεῖ γραμμὴ ὁροθετικὴ μεταξὺ ἀμφοτέρων.

Ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ μελέτῃ ἔπραξε, παρατηρεῖ ἐν τέλει ὁ κ. Ψυχάρης, ἦτο νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ ἔδαφος, ἵνα προκαλέσῃ ἐπὶ τοῦ ποιήματος τούτου πλήρη μελέτην ὑπὸ ἔποψιν γλωσσικῆν, ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν.

A. M.